

„BISER“ izlazi dva puta
mjesečno. —

Pretplata na „Biser“
iznosi za društva K 10—;
za učenike i muallime
K 4—; a za ostale K 8—/
na godinu.

BISER

LIST ZA ŠIRENJE PROSVJETE MEGJU MUSLIMANIMA U
BOSNI I HERCEGOVINI.

Za oglase plaća se prvi
put za cijelu stranu 20, za
pola 10. za osminu 3, a za
šesnaestinu 1 50 kruna. Sli-
jedeća uvrštenja uz popust.
Za prijevode oglasa iz jed-
noga jezika u drugi računa
se 8 kruna po stranici

Innemel-muminune ichvetun!

El-Islamu jalu ve la jula alejhi!

„Budućnost i opstanak muslimana u Bos. i Herc. ovisi jedino o njihovom kulturnom i gospodarstvenom napredovanju.“

Pojedini brojevi 30 helera. Rukopisi se ne vraćaju.

===== Neplaćena se pisma ne primaju, =====

PLATIVO I UTUŽIVO U
MOSTARU.

Sve što se tiče administracije i uredništva lista

treba slati na adresu: »BISER«, Mostar (Hercegovina)

11. Sabana 1331.

M O S T A R

15. jula 1913.

Panislamizam i Pan- turcizam.

Francuski napisao: X Prevodi- Salih Bakamović.

(Nastavak.)

Za vjersku reformu treba spomenuti Vehabizizam u Arabiji, Babizam u Perziji, Senusizam u Sjevernoj Africi, novotarije Sejjid Ahmed Hana i njegovih pristaša u Indiji; savremena tumačenja vjerskih ustanova Šejh Muhammed Abduha i njegovih pristaša i učenika Tantavije, Sejjid Muhammed Rešid Riza, Hibat-uddin Šahrestanije i Muhammed Tal'at Harba u Egiptu, a kašnje nekolicine tatarskih učenjaka, kao Musa Begof-a, Riza eddina ibn Fahrije, Musa Abdullah-a Šakirdžan i Halimdžan Uridoffa, te njihovih prijatelja u Kazanu i Orenburgu i Zija eddina Kemalije u Urfi.

Zae mancipaciju muslimanske žene napisano je nekoliko djela na arapskom jeziku, na turskom u Carigradu i među muslimanima u Rusiji; ali zatočnik je ove ideje egipatski reformator Kasim bej Amin.

Što se tiče političkih i administrativnih reformama u islamskim državama, imali bi mnogo govoriti, no ovdje ćemo samo napomenuti, da su mnogi rodoljubi u Turskoj za spas svoje domovine podnijeli i zatvore i progonstva, pa čak se nisu bojali ni same smrti. Istorija mladoturaka i njihove stranke sačinjava vrlo važnu epizodu evoluciji političkog života u Turskoj.

U svim ovim reformama jedna jedina ideja dominira svim drugim: ideja pani-

slamizma. Koliko god muslimanska vjera i sami Kur'an (a. š.), daju povoljan teren razvoju panislamizma, on se je pojavio tek u našem vremenu sa Sejjid Džemal eddin El-Afganijom.

Sejjid Džemal eddin je rodom iz Esadabada blizu Hamadana u Perziji*. Nakon što je svoje nauke svršio, proputovao je Perziju, Afganistan, Indiju, Tursku, Hidžaz, Egipat, Paris, London, Petrograd, Berlin i na taj način podobro se upoznao sa stanjem ovih zemalja.

Svojom velikom inteligencijom, tesvojim uplivom i jakom moći osvjedochenja, Sejjid je prilikom svoga boravka u istočnim zemljama prouzrokovao ozbiljan pokret o probuđenju svijesti u islamskim misliocima i pokrenuo val intelektualne revolucije.

Ova propaganda donijela mu je i mnogo neprilika, koje se više puta svršavahu progonstvom. Tako ga na jedan brutalan i nedostojan način izagnaše iz Perzije; iz Turske ga takogjer protjeraše; u Indiji ga uhvatiše i zatvoriše; iz Egipta ga opet protjeraše. U svim ovim, protiv njegove osobe poduzetim oštrim mjerama, nalaze se prsti Engleske, kojoj on bijaše viliki neprijatelj i kojoj se svakom prilikom svetio.

Ovdje nam je nemoguće iznijeti njegovu biografiju, koja je napisana u više jezika: francuskom, engleskom, arapskom i ruskom. Moguće da je Sejjidova biografija, koju je njegov uče-

*) Jedan ugledni turski novinar i publicista nepobitnim činjenicama dokazuje da je Sejjid Džemaledina El-Afgani po narodnosti Turk i su mu roditelji iz mjesta Meragi u Turkistanu, naime sam mu je Sejjid tako pričao.

nik i šljedbenik Šejh Muhammed Abduhu, čuveni misirski muftija, u uvodu prijevoda perzinski pisanog Sejjidova djela „Oprovriganje materijalista“ (perzinski: Reddi Neićeerijje?, arapski: Er-Reddu al'ed-Dehrijjin) priopćio, najopširnija od svih drugih.

Njegove diskusije sa Ernestom Renanom povodom članka „Islam i znanosti“ u pariškoj smotri „Revue Scientifique“ i pohvale, koje mu je Renan u svom odgovoru izrazio, dostojne su, da se zabilježe.

Džemal eddin je najviše radio u Egiptu, gdje je i postavio temelje za intelektualni i književni napredak Egipćana. Za tim u Parizu uza suradnju Šejh Muhammed Abduhu-a; sa velikim uspjesima izdavao je list „El' Urvet'ul-Vuska“ (Čvrsti Oslon), čuveni panislamski organ. Englezi su ga svojim mnogobrojnim intrigama nakon sedamnaestog broja obustavili. Isto je tako Engleska obustavila i njegov drugi list „Zija ul- Hafikajn“. (Svijetlo Istoka i Zapada?), kojeg je izdavao u Londonu. Ove novine, koje su izdavane na arabskom jeziku, raspravačane su po cijelom islamskom svijetu i polučile veliki uspjeh.

Ko se želi pobliže upoznati sa Džemal- eddinovim životom, neka se obrati na djelo M. G. Browne-a „The Persian Revolution“ (Perzijska revolucija); onda na knjigu „Les Hommes célèbres de l' Orient“ (Znameniti ljudi Istoka), od Georges Zeïdan-a, te na arapsku reviju „Hazinet ul-Ejjam“ (Riznica vremena), koja izlazi u Americi.

Sejjid Džemaleddin je najzad došao u Carigrad, gdje je živio u blizini sultana Abdul-Hamida, velikog protektora panislamske ideje i gdje je u 1896. godini u vječnost preselio.

(Nastavitiće se).

H. Hilmi:

U škripcu.

(Crtica iz učiteljskog života u Bosni.)

(Nastavak.)

— Opet vi kažete „ti“?.. A jeste li to vi vidjeli?
 — Eto vidim prebijenu ruku i meni je dosta.
 — E, onda radite što znate! Sluga gospodin starješina!
 — Čekajte malo, čekajte!

— Izvinite, ja budalaština nemam kada goniti: Djeca čekaju na hodniku, idem ih pustiti, a onda idem ručati, a vi što znate, radite.

— Gospodine, kajaćete se za vaše riječi!

— To mi se nije još dogodilo. A kad baš želite, da vam još jednu kažem:

— Uzmite do znanja, da je juče bila nedjelja, prekjuče vjeronauk, a taj dan znate da nikako i ne dolazim u školu. U petak i nema nastave, sad pojmite li da se ja nemam zašto kajati svojih riječi?! Ali nek stoji! Izvidiće se to, pa ćemo vidjeti, kako će se sa mnom postupati i ko će kraći kraj izvući! Sluga! — reče učitelj i pogje, ali se nešto domisli, povratio se i reče: Gospodin starješina, izvolite zvati podvornika i pitati: gdje su mašice, kad vi sami ne znate. Zbogom!

Učitelj izagje pred zbornicu u hodnik, gdje su ga djeca čekala i slušala prepirke.. Čim je došao među njih, reče ih više: Gospodine, kad je bio vjeronauk, on se je ljuljao na direcima, pa pao u krečnu jamu.

— Ko?

— Radivojević

— Ko je vidio?

Cijeli razred povika: ja, ja, ja.

— Dobro idimo sad kući!

III.

Po sata do podne pokucao je učitelj na predstojnikovim vratima i unišao odvažno, učtivo se poklonivši. Kad ga je predstojnik opazio, uozbilji se i skoči sa svoga mjesta, metnuvši ruke na prsa reče: „Jeste li vi onaj junačina, koji djeci prebija ruke?“

— Molim, to nije istina! — reče učitelj odvažno.

— Tako? A znate li vi s kim govorite tako osorno? Pazite se, smjesta ću vas otpustiti! Jest, smjesta ću vas otpustiti! Znate li vi, da je vaša sudbina u mojim rukama?

— Možete poglaviti, prosto vam stoji, ali ne vjerujem, da bi jedan predstojnik tako kao vi, to učinio prije, nego, što izvidi, što je na stvari. Povedite disciplinarnu istragu!

— Vi ćete me učiti, što da radim!?

— Ja vas ne učim, to vi znate i sami, nego ja zahtijevam, da je povedete.

— Sada ćete vigjeti, da sam ja već na čistu i da je svršena disciplinarna istraga, — rekavši to otvori vrata i viknu: Herr doktor kommen sie da!

— Nemojte biti prenamgli gospodine prestojniče, jer ko brzo sudi, brzo i lako se vara — reče učitelj.

— To je previše! Ja tih uvreda ne mogu više trpiti.

— Gospodine, ne mislim vrijetjati, to mi nije ni na kraj pameti! Ja vas samo upozoravam, da je to kleveta, da to nije istina. Dijete je lagalo.

— Ja dijete nisam vidio, niti gledao.

— Pa ste mogli po kazivanju vjerovati!..

— To je stvar doktora.

— Ali ako se i on prevvari, kome se ja imam tužiti, nego vama!?

U tomu doktor unigje i reče sažalno, ali sigurno; Šta ste vi uradili? Vi morate biti otpušten!

— Zbilja?

— Ja vam to kažem! Jer ko je vidio djecu mašicama tući.

— Kad bi svi doktori bili nesposobni dokazati, kako i čim je dijete ozljegneno, kao što vi to dokazujete, onda bi ja možda došao i na vješala! Čudim se da jedan doktor ne može konstatirati kako je ruka prebijena i kako se je dao zavesti od jedoog seljaka?! Zaista žalosno! — reče učitelj.

— Nudera ti ovog! Ovaj mene i moje činovnike u uredu vrijeđa! — reče ljutito predstojnik, metnuvši ruke na prsa.

— Gospodo, ili ja ne znam vama dokazati, ili vi mene ne razumite? Na taj način ili sam ja budala, ili vi?!

— Na polje! — reče predstojnik osorno.

— Odmah sam vani, ali uzmite do znanja da ja juče nijesam bio u školi.

— Pa još i to?! Lijepo!

— Gospodine predstojnice, juče je bio praznik a prekuče vjeronauk pa ni prekuče nijesam bio. Gospodin proto nije odmah djece pustio u razred, pa su se djeca na onim dircima pred školom gegala. Usljed toga je mali pao u rupu od kreča i slomio ruku. To gospodin doktor nije konstatirao, a gospodin se prestojnik na me na pravdi Boga dere i izgoni me kao fakina. Neka gospoda uzmu do znanja, da će ne vlada, nego i ministarstvo znati. S Bogom!" — Učitelj pogje k vratima.

Upravo kad htjede da izagje, otvoriše se vrata i unigje stari Radivojević:

— Stanite, gospodine — reče knez. Molim vas, da mi oprostite, ja sam sve doznao!

— S Bogom! — reče osorno učitelj i izagje.

— Gospodin učitelj! — vikao je predstojnik, ali učitelj se je načinio, da ne čuje i otišao.

(Nastaviće se).

Temelji islamskog morala.

S turskog prevodi: Musa Ćazim Ćatić.

(Nastavak.)

Glavni osnov morala u islamskim zemljama — je velika i sveta Muhamedova vjera. Šeriat je jedini uzrok, da su se među svjema muslimanima od najviših razreda do najnižih slojeva raširile i komunalirale vrline i krijeposti. Muslimani, da izbjegnu opačinama i zlim svojstvima, te da se naoružaju lijepim čudoregjem, nijesu bili potrebni nikakvoj filozofiji ni pravilu osim Kur'ana, pejgamberova rada i riječi (sunet), te načina života pejgamberovih ashaba (drugova) i njihovih tabiina (šljedovatelja).

Ostaci indijske i grčke filozofije, koji su prešli u Islam, nijesu na muslimanima ostavili nikakova traga u pogledu utjecaja na opći tok njihova morala. Istina, indijanska priča „Kelile ve dimne“, onda Ibni El-Mukfea, te Platonovi i Aristotelovi spisi o moralu bacili su nešto sjene na filozofiju Farabije, Ibni Sina-a, Ibni Miskjevejha, Tusije i Ibni Ružda, al njihovi praktični principi pokazali su se toliko bez duha, toliko bez snage, da se nijesu mogli ni pokazati pred bujicom moralnih načela velikog Kur'ana i hadisa.

Odgojno svojstvo tih praktičkih moralnih principa ostalo je ograničeno samo na ovim učenim ljudima, koji su se kraj njih držali i zapovijedi i zabrana, što su od pejgambera potekle.

U Istinu je vrlo opširno u islamskoj vjeri izložena praktična filozofija, koja u udivljenje i čugjenje baca objektivna i duboka kritičara. Islamska je vjera zaista vjera čudoregja. Koji god ajet kur'anski potanko analizujemo, ne će nam ni malo teško biti iz njegova smisla otkriti kakovu mudru uputu, koja čovjeka oplemenjuje, odvraća ga od hrgjavih djela, što su zapreka njegovu blagostanju i koja ga potiče na stazu pravih krijeposti i vrlina.

Ako išta ima u Kur'anu, što bi istraživaocu, koji ga proučava, bilo teško shvatiti i iz čega se ne bi mogao izvući, to bi bio jedino izbor i poregaj ajeta, što se odnose na moral i lijepo vladanje. To je pak s toga, što je Kur'anu i islamskoj vjeri glavna svrha poboljšanje morala ljudskoga.

Bog je u svetom Kur'anu našem poslaniku najveću slavu i hvalu izrazio u ovom ajetu: „Ve innekje le ala hulkin azim“ a to u prevodu glasi: „Bez sumnje Muhamede, ti si se uspeo na najveći stupanj morala“.

Sam veliki pejgamber svrhu je i zadaću svog poslanstva odredio ovim riječima: „Ja sam poslan samo za to, da usavršim moral“.

Kad su pak jednom njegovu časnu ženu Hazreti Aišu zamolili, da im kaže, kakav je u pogledu morala bio pejgamber, ona im je odgovorila lakonički: „Njegov se moral sastoji iz Kur'ana“.

Ova vjera, koja je ovako veličanstvenu tvrdnju na srijedu iznijela, od svoje je pojave kroz kratko vrijeme od četvrtine stoljeća postigla svoju odregjenu svrhu i u povijesti svijeta proizvela najveću revoluciju, što se je ikad dogodila.

I baš samo s toga, što je Kur'an zaštitnik čudoregja i zatornik opačina, te što je pejgamber sam osobno rukovodio primjenjivanje njegovih moralnih zasada, među časnim se je ashabima pojavilo mnogo velikana, od kojih bi svaki napose zbog svojih vrlina mogao biti kruna ponosa i dika pojedinih naroda.

Naša je vjera kroz kratko — kako rekosmo — vrijeme proizvela jodnu veliku besprimjernu revoluciju na licu zemlje, a tom je jedini uzrok to, što se njezin duh, njezin osnov sastoji od morala i što se nije nikad zanemario i propustio ni jedan uslov, ni jedan postulat, koji bi je mogpo dovesti do odregjene svrhe.

II.

Prije nego što počnemo opširnije razlagati, kakav položaj u Islamu zauzimaju moralne dužnosti, korisno će biti, da pokažemo čitaocima s nekoliko primjera, kako uzvišeni šeriat visoko cijeni ljudske krijeposti i vrline, a kako opet kudi i na nizak stepen spušta zla duševna svojstva i opake čudi čovjeka.

Naš je peygamber s, a. v. s. — kao što prije pomenusmo — svojim svetim riječima: „Innema buistu li - utemmime mekjarimel ahlaki“ (ja sam poslan samo za to, da usavršim moral) jasno pokazao, da je lijepo čudoregje glavni temelj njegova apostolskog poziva. I kad bi htio na molitvi slaviti velikog Allaha, on ne bi smetao s uma moral, nego bi na početku svakog namaza (molitve) ovako govorio:

— „Allahumme ihdini li ahsenil ahlaki, la jehdi li ahseniha illa ente: vasrif anni sejjieha, la jasrifu an sejjliha illa ente!“ (Bože moj! Uputi me na stazu najljepših krijeposti, jer ti si jedini, koji toj stazi vodi; Bože, odstrani od mene zle čudi, jer ti si jedini, koji ih može odstraniti.)

Mnogo puta bi veliki peygamber dizao pred prijestolje Božijeg jedinstva ovakovu molbu:

— „Allahumme, inni es'elukje esihhate vel-afijete ve husnel-hulki!“ (Bože moj! Ja od tebe prosim zdravlje, mir od sviju zala na oba svijeta i lijepu čud)

Jedne je pak noći sve do zore ovaj nedostiživi moralista molio:

— „Allahumme, hassente halki, fe hassin hulki“ (Bože moj, ti si uljepšao moje stvorenje, moj oblik, pa mi i narav uljepšaj!)

Kad su ga tom prilikom upitali, zašto jednu molitvu kroz cijelu noć posvećuje samo moralu i lijepoj čudorednosti, on im je odgovorio:

— „Innel abdel mumine juhsinu hulkahu, haita judhilehu husnu hulkihi el džennete; ve jusiu hulkahu, hatta judhilehu su'u hulkihi ennare; ve innel abdel muslima lejugferu lehu, ve huve naimun!“ (Božiji sluga musliman uljepšaje svoju čud, pa ga na koncu njegova lijepa čud u raj uvede; musliman takogjer kvvari svoju narav, pa ga njegova pokvarena narav u pakao strovali. Ima pak i ta kovih muslimana, kojima Bog prašta, dok još spavaju.)

Hazreti Ajiša je na upit nekog ashaba, kakav je u pogledu morala peygamber bio, odgovorila:

— Ta zar nijesi nikada čitao Kur'ana? Moral Božijeg poslanika sastojao se samo u Kur'anu; njega je to sveto pismo odgojilo ovakovim ajetima. . . ." Za tim je kao primjer citirala ove kur'anske odlomke:

„Huzil afve, ve'mur bil urfi va'rid anil džahilin“ (Uzmi samo ono, što ti pripada, naregij ljudima da dobro čine i kloni se nezalica) Sura El-araf 198.

(Nastaviće se).

Mustafa Kezman.

U pramaljeće.

Baš u pramaljeće
Lijepog jednog dana
Ja sam Zehru ljubio
Usred gjulistana.

Viš nas je na grani
Slavulj pjesme vio,
A ja sam joj nježno
Crne oči pio.

I tad me je ona
Srcem sevdisala,
A moja je duša
Plamom uzdisala.

O Zehrino srce!
Liepi cviete moj!
Budi meni vjerno
Kao i ja njoj.

Muhamed Ferid Vedždi:

Muslimanska žena.

S arapskog prevodi: Edib Tešnjak.

(Nastavak).

Ovdje je govor samo o asimilaciji u životnim pitanjima; što se pak tiče industrijalnih odnošaja, njihov se napredak i razvitak i ne može postići bez oponašanja i asimilacije. U takovoj asimilaciji nema nikakva rugla po narod, niti ima bojazni po njegov opstanak.

Kad je sve ovo, što smo naveli, utvrgjena istina, nek nam dozvole oni naši učeni ljudi, koji se bave socijalnim pitanjima, da ih zamolimo, neka bi od sad uvijek uvažavali ovaj princip, kad budu iznosili svoje savjete i misli o našim društvenim prilikama i odnošajima. Jer ovo pitanje stoji u najtješnoj vezi sa životom naroda, to je nužno, da naši sociolozi, koji ga budu riješavali, ne budu kao oni liječnici, koji jedan te isti lijek propisuju bolesnicima različitih naravi i oprečnih sposobnosti. Ta posljedica ovakove metode liječenja odstranila bi ne bolest, nego bolesnika sa ovog svijeta.

Ovdje je po srijedi još jedna druga činjenica, za koju bi željeli, da ju naši sociolozi kako treba uvažavaju i o njoj dobro razmisle.

Koliko god je danšnja kultura svojom spoljašnošću zamamna, da nam pogledi s udivljenjem o nju zapinju, u njoj je unutrašnjosti mnogo elementarnih bolesti, koje ubijaju; s toga neka se čuvaju naši sociolozi, da ih ne zavara vanjska ljepota te kulture. Neka oni pokažu malo

odlučnosti i prikore svoje poglede, koji se — ne prodirući u samu bitnost - povode za površnim manifestacijama, ili neka se izvole poniziti, pa za kakvoću ove kulture upitati neposredno njene osnivače. Tada će — uvjereni smo — uvidjeti, da je i u onim granama ove kulture, koji najviše zaokupljaju njihove misli, skrivena organska bolest, koja rasulom ugrožava njeno cijelo biće.

Na našu veliku žalost mi vidimo, da je ta kultura toliko opčarala Istočnjake, da i njene zle strane i opačine, proti kojih se dižu sami Evropejci, smatraju savršenim vrlinama, koje moramo primiti, te ulažu sav tjelesni i duševni trud, kako bi ih megju nas prenijeli. Ti naši zemljaci i ne čuju one vapaje i tužaljke nosioca te kulture, a nema skoro zdravog sluha u ljudstvu, do kojeg nijesu doprli ti vapaji i tužaljke.

Naša povodljivost za Zapadom u svjema kulturnim odnošajima tako nas je osvojila, da ga — kako valja — ne imitiramo ni onda, kad tvrdimo, da smo njegovi imitatori u nekom izvjesnom pitanju.

Mi megju nama vidimo mnogo ljudi, koji raspravljaju o socijologiji i filozofiji, ali oni ih ne poznaju, ili — da se jasnije izrazimo — ne shvaćaju, kako bi se principi i pravila tih dviju znanosti mogla primjeniti na naše stanje, a kako opet na stanje drugih naroda. Eto s toga kad jedan od sociologa zapadne kulture podigne svoj glas, da treba liječiti neku bolest, koja se uvukla u njegov narod, taj njegov glas odjekuje megju nama, jer naši sociolozi odmah udare u iste žice i šta više podvostruče svoj glas, kao da je naše biće istovjetno sa bićem Evropljana, pa kad se njihov jedan organ potuži na bol, da moraju i naši organi procviliti s groznice ili besanice.

Isto tako, kad zapadni filozofi počnu govoriti o potrebi promjene nekih njihovih filozofskih teorija, njihov glas odzvanja megju našim filozofima i oni ustaju i doslovce prihvaćaju nazore tih filozofa kao da su naše teorije sa njihovim slivene u jedan kalup.

Eto to je uzrok, da su naše knjige, koje bi služile narodnom unapređivanju, otišle u vjetar i da nijesu imale djelovanja ni deseti dio, koliko je trebalo.

Na osnovu ove činjenice neki svijet zaključuje, da su Misirci, postali mrtvo tijelo, da ništa ne osjećaju i da im se već nikakva lijeka ne može naći.

Kako ja pak znam, to ne odgovara istini; jer u pogledu liječenja narod je isto, što i pojedinci: kao što jedan lijek ne može imati korisna upliva na pojedinog čovjeka, ako ne odgovara njegovoj prirodi, tjelesnom ustrojstvu i godinama, nego mu šta više škodi, tako isto ne mogu imati valjana djelovanja na jedan narod socijalni savjeti i upute, ako ne odgovaraju sposobnosti i naravi bolesti tog naroda.

Mi se danas nalazimo pred jednim vrlo ozbiljnim i važnim pitanjem, koje imade velikog utjecaja na poboljšanje naše budućnosti, a to je odgoj muslimanske žene, koji bi odgovarao današnjem vremenu. Ali koji bi put trebalo odabrati, da se postigne ta svrha?

Neki od nas misle, da je jedini put, koji vodi do te svrhe, bezuvjetno i svestrano pošljedovanje zapadne

žene, koja crpi korist jedino iz materijalne kulture i nastoje, da ovo svoje mišljenje orijentalcima nametnu. Ali čovjek, koji istražuje sredstva za odgoj žena, u prvom redu treba o ovom razmišljati:

— Da li će moguće biti, da se jednog dana muslimanska žena stavi u položaj zapadne žene i da li ovdje imade ikakova znaka, koji bi dokazivao, da će se u skoroj budućnosti to dogoditi? Kada jedan od nas upravi na se ovo pitanje i ispita već pripremljene činjenice, koje ga okružuju, jasno će mu biti, da je na taj način apsolutno nemoguće postignuti odredjenu svrhu, jer kad opazi, da se tijelo narodno opire i susteže od ovog lijeka, on će s malo razmišljanja shvatiti, da to tijelo apsolutno nije sposobno, da taj lijek primi. Ovo opiranje i otpornost nije ništa drugo, nego praktični dokaz, da ovaj lijek sadrži neke sastavine, koje se apsolutno ne mogu primijeniti na bolesnikovu narav, niti se mogu i kad primijeniti, dok drugu narav ne steče.

A kakovu korist liječnik može polučiti, ako uzastojci promijeniti narav bolesnikovu, da mu samo naročiti lijek propiše, kad opseg liječništva nije tako uzak, da bi samo jedan lijek obuhvatao?

Osobito ako pridodate tome bolesnikovu otporu njegov osjećaj, da mu taj lijek koristiti ne će, nego da će mu na protiv čestice tijela oslabiti, onda kako bi liječnik mogao očekivati, da bolesnik taj lijek pije, da se drži potrebne dijete i ostalih uslova, koje mu je on postavio?

Ako zatim povrh svega toga uvažite, da je bolesnik čuo tužaljke onih, kojima je taj lijek prije davan i da se je vlastitim očima osvjedočio, kako se liječnici u čudu čude, što je njihov lijek — protiv njihovu očekivanju — izveo promjenu u bolesnikovoj tjelesnoj harmoniji, koliko će tek onda bijedni bolesnik skeptički i s kakovim nepovjerenjem taki lijek primati?

Ovo su vrlo važne činjenice, koje ne bi smio nikakav sociolog s uma smetnuti, kao što ne bi smjeli ni neki ljudi pripisivati Misircima mrtvilo i bezosjećajnost samo za to, što ne rade onako, kako im oni savjetuju.

Pošto nam je sada jasno postalo, da većina tih savjetodavaca želi na naš narod primijeniti lijek, koji ne odgovara njegovoj naravi i sastavu, jasno nam je onda i to, da sustezanje Misiraca od tog lijeka ne znači njihovo mrtvilo, nego da ono baš naprotiv dokazuje, da u Misircima imade ostataka starog života, koji ih priječi, da se slijepo pokoravaju spletkarskim pokušajima kojekakovih preuzetnika.

Na temelju dakle ovih činjenica i na osnovu današnje težnje našeg naroda, da sazna, koji je najbolji način, da se njegova kćerka odgaja onako, kako odgovara njegovim potrebama, mi smo našli za shodno u ovoj knjizi ocrtati narav žene, njene dužnosti, prirodne darove i putove, koji bi je doveli do savršenstva, oslanjajući se pri tom u svojim izvodima na zdrave znanstvene rezultate, koji su potkrepljeni autoritetom mnogih savremenih učjenjaka.

Takogjer smo vrlo pomnom sociološkom analizom u ovoj knjizi dokazali cijelom svijetu, da je pokrivanje žene neophodna potreba; ali da se ta potreba ne ragja iz nepovjerenja prama ženi, nego da je nadošla za to, što je pokrivanje jedini jamac ženske slobode i samostalnosti, kao što nam to dokazuju povijest i socijalni dogadjaji, koji se u svijetu zbivaju.

Osim toga smo odbili sve sumnje, koje su zapreka na putu ovih znanstvenih dokumenata, ili koje su se suprot stavile zgradi islamske kulture, te smo dokazali, da je baš ova kultura jedini oblik savršenog ljudskog društva, koje mu se s dana na dan približuje cijelo čovječanstvo.

Iza toga smo naveli dokaze iz znanstvenih istraživanja svjetskih sociologa, da nema ni jednog savremenog naroda, čiju bi odgojnu metodu poprimili za vaspitanje naših kćera. Iz ovog svega htjeli smo utvrditi, šta i kakova mora biti žena u jednom civilizovanom narodu. I u taj par se pred nama pojavila muslimanska žena kao savršenost ženstva i kao model narodnog napretka — kako je prikazuje priroda i historija —, koja je dostojna, da bude uzorom svjetskom ženskinju, kao što su bili prije muslimani uzorom ljudima sviju naroda.

Ištemo od Boga da ova naša knjiga bude temeljno pravilo za odgoj muslimanske žene i snažni poticatelj za očeve u pitanju odgoja njihovih kćeri, neka bi se jednim praktičnim argumentom utvrdila istinitost naših riječi, da se Misirlije ne će sustezati, da prime lijek, kad shvate, da on potpuno odgovara njihovoj naravi i organizmu. Bog upućuje na pravi put, koga on hoće! Nek Allah izlije svoj blagoslov i mir na prvaka svega bitka, Muhameda, na njegovu porodicu i drugove!...

(Nastaviće sa)

Sejfuddin:

Mojoj ljubavi.

Gospojici: S. Della M.

Osvanuo krasan jesenski dan!

Istok je pozlačivalo mlado sunce, a po nebu pomicali se tanki, rumenkasti oblačići, ispod kojih se plavilo nebo, kao da nam sve to skupa želi reći: dobro jutro!

Šuma, koja nas okruživala, bila je i tužna i vesela. Lišće bjelogorice mijenjalo svoju zelenu boju, pretvaralo se u bakrenastu i žutu, a onda, po malo, — kao život —, padalo sa stabala.

Borovi su naprotiv bili kao i uvijek: rastrešeni, zeleni i veseli.

Ja sam sjedio na jednom brežuljku, udaljen od gradske buke i praha, a okružen ovim prirodnim krasotama, sav ushićen i sretan, što to sve gledam, osjećam, i što živim.

Pogled sa tog brežuljka bio je upravo divan.

Dolje, u ravnici — bijelio se naš grad, sa posebnim svojim šarenilom, a malo dalje razlijevala se velika rijeka. Podno brežuljka, na jednom ovećem brijegu, dizala se ruševina stare naše gradine, i kao da se i ta ruševina razveselila tom krasotom, tim divnim jutrom, pa je izgledala, kao da nam hoće pričati našu slavu, prošlost i moć.

Izmegju bregova, koji su me okružavali, žuborio potok, a svuda naokolo razlijegao se veseli pijev bezazlenih ptica.

Sva je priroda pjevala, pa sam se i ja zanio u tim ljepotama, kakovih je vrlo malo, a koje mi nigdje i nikad nijesu tako drage i mile, privlačive, razumljive i pristupačne, kao naše bile.

Nekako u sve to prodirem, sve me neodoljivo privlači, i ja sam sretan, što sam tu, što sve to shvaćam i i što sve to mene shvaća.

Tako zamišljen i opojen sjedio sam, naslonivši se uz debelu jelu; promatrao sam okolicu, udisao čisti zrak i — uživao.

Obuzelo me čuvstvo, kakvo mi inače vrlo rijetko dolazi, i ja sam se naslagjivao mislima o ljubavi.

I zagledao sam se u jedno mjesto, a slika ljubljeno-ga bića počela mi se ukazivati pred očima. Razabirao sam joj svaku vlas i već sam htio da joj počnem tepati: jedina moja..... ,ali mi se skoro smrači pred očima.

Predamnom se naime pojavila nekakova spodoba, koju ni sada ne znam nazvati pravim imenom.

Bijela, visoka, raspletjenih kosa, u bijeloj dugoj opravi, crnih očiju, — kao da je i sada gledam, ustubočila se preda mnom, gleda me nepomičnim pogledom, široko otvorenim očima sa posmjehom na krasnim usnama, i ja vidim, kako je svaki čas pripravna, da me nešto zapita.

Ja se okamenio, pa se ne mogu niti maknuti, niti progovoriti.

Ne znam ni kako, ni zašto, ali meni se opet izvi iz grudi: moja jedina...

— Ti je ljubiš?! — progovori tiho — vizija, šta li.

— Da! — potvrdili ja i obradovali se, da moju ljubav pozna i ta mala prikaza, vila, Bog li zna šta je.

— A ljubiš li je jako, iskreno, od svega srca? — pitala je dalje.

— Oh, sestro, ljubim je više nego sebe, ljubim je iskrenije nego što majka ljubi svoje prvorogjenče, ljubim je svim srcem, svim žarom svoje duše, neizmjereno, neopisivo, neiskazano je ljubim! Ljubim je više nego život, više nego raj! Ah, pa kako je ne bih ljubio, tu malu, tu dragu svoju curicu, to dijete, sa crnim očima, zlatnom kosom, malim usnama, bisernim zubima i svim, svim....

— A je li to ona dostojna? — ugrize me prikaza.

— Htjela si me valjda pitati, jesam li ja dostojan toga angjelčeta? — pozdravih ja viziju.

— Ne, ne! — nasmiješi se ona i ukazaše se sitni joj zubi kao dva niza bisera.

Pitam te, je li ona tebe dostojna, zaslužuje li, da je voliš, da je toliko ljubiš.

— Ja te ne shvaćam, ne pojmim tvoga čudnoga pitanja. Je li ona mene dostojna?! Zaista, čudno pitanje!

Ne znam jesam li ja nje, ne znam pače ni misli li kada na me, ali znam sasama sigurno, da sam joj neizmerno zahvalan, da sam joj ropski odan, što mi dozvoljava da joj smijem reći: ljubim te! Ja je toliko ljubim, da od nje skoro ništa više i ne tražim, to jest ne usugljujem se zatražiti ništa više, jer se bojim, uskratiće mi i tu milost, i onda su sve moje nade rasplinite, moj bi život postao bez svrhe, ja bi bio suvišan na svijetu i ja bih onda.....

— Opet jedan bez duha, bez svijesti, bez eneržije! — promumlja vila.

— Kako, zašto to govoriš — ? upitam je.

— Da, i ti si bez duha, bez snage, bez volje, bez eneržije. Takovih sam susaela u životu mnogo i mnogo.

I ti si jedan od onih bezumnika, koji se tope nad pogledom jedne slabe žene. Pred kretnjom njene ruke padate na koljena, njenim posmjehom ližete joj cipele. I sve to činite tako pripravno, tako sa srca, kao da se tu radi o sreći cijeloga čovječanstva! Nemate ni toliko smjelosti, da joj iskreno i ravno pogledate u oči, pa da vidite, što ta zmiya misli, šta hoće, šta traži, šta zahtijeva!

(Nastaviće se).

Dr. Osman Namik:

Teiste i ateiste.

(Vjernici i bezvjerci)

S turskog prevodi: Abdusselam Hadžiferizović.

(Nastavak.)

Kasnije će se vidjeti, da neke riječi, koje je Džahid beg prenio iz Descartesa i Voltaire-a, da potkrijepi svoje ateističke tvrdnje, upravo utvrđuju vjerovanje u egzistenciju Boga.

Prosvjećivanje i nauka — kako se vidi — nužno rezultira moral, a ovaj opet religiju. No ako polazimo sa stajališta, da je za čovjeka i bezvjerstvo i vjera neka obveza, neki uslov, jasno će nam biti, da su te dvije oprečne struje — jedna te ista stvar, jer obje nijesu ništa drugo, nego li svaka za se odijeljeni program.

Megju njima je samo ta razlika, što vjera pravilno i kako treba upotrebljuje dalekozor, kad hoće neku konkretnu, nazočnu stvar promotriti i ispitati, te što bezvjerstvo to obratno čini.

Riječ »iz potrebe«, koju je Džahid beg u citiranom pasusu naveo, znači, da neko neku stvar smatra nužnom, potrebnom. Vrlo dobro!

Vjernik smatra principe svoje religije potrebom i s toga je kod njegov religija sveta i uzvišena stvar, koju

on vatreno uzima u zaštitu i obranu, ako ju kogod napane.

A da li bezvjerci smatraju potrebom svoja načela 0 vjeri, za koja se oni tako zauzimaju? Ako smatraju, onda Džahidbegove gornje riječi ne odgovaraju istini; ako pak ne smatraju, onda je Džahidbegovo predavanje suviše i bez svrhe; ono je dapače nerazumno, jer gospodin doktor hoće da nam prikaže potrebitim svoje uvjerenje, koje on ne smatra vlastitom potrebom.

U ostalom ono veliko Džahidbegovo zagrijavanje i zauzimanje, da što više raširi bezvjerstvo, očito nam dokazuje, da on to svoje uvjerenje smatra svojom potrebom. Pa nije li obična onda sofisterija i izvrtanje činjenica tvrditi, da bezvjerci svoje bezvjerstvo ne smatraju potrebom?

Priznato je, da se sve vjere osnivaju na moralu i oplemenjivanju duše, pa ipak im gospodin doktor — nedolično — pripisuje apsolutizam, koji je najveći kontrast morala. To se protivi odgoju i uljudnosti.

Mi znamo, da dokaze možemo pribavljati na dva načina: polazeći s učinka na uzrok i s uzroka na učinak. Kad na primjer vidimo negdje dim, znamo da u isto vrijeme i na istom mjestu vatra gori, t. j. mi po dimu (pošljedici) zaključujemo, da vatra (uzrok) postoji. Kad pak vidimo negdje veliku razmahanu vatru, znamo, da je tu u isto vrijeme požar, t. j. mi po velikoj vatri (uzroku) zaključujemo, da požar (učinak) opstoji.

Vjernici čvrsto vjeruju u egzistenciju velikog stvoritelja vasionog svijeta, a to su svoje uvjerenje učvrstili argumentima razuma i objave.

Džahidbegove riječi, kojim veli, da vjernici tek poslije vjerovanja u jednu tvrdnju traže dokaze, koji će ju utvrditi, aludiraju na njihovo vjerovanje u nebeska pisma. Ta vjernici su svoje vjerovanje u objave potkrijepili — kako rekosmo — i nepobitnim logičkim dokazima, pa da doktor nije u bludnji bio, ne bi ovakove aluzije ispuknuo. Mi ćemo niže navesti naše dokaze, pa ako ih želi oboriti doktor i svoje mišlje dokazati, neka navede valjane i neoborive argumente, a ne kojekakve sofizme, kao što je to činio u svom predavanju.

Ideja o Božijem opstojanju je od vjekova megju ljudima raširena, pa kolika bi bila besmislica tvrditi, da su vjernici bez promišljanja i argumentacije prihvatili tu ideju i da su prama tom svi glupani i idioti; toliko bi bilo nerazumno bezvjerce smatrati ljudima, koji ispravnu i zdravu misao ispovijedaju

Po načelima vjerovanja bramanskih Veda (sveto pismo), koje je rašireno u Aziji, sljedbenici brahmanske religije vjeruju u egzistenciju jednog duha, koji obuhvaća cijeli vasioni svijet i prodire kroz vas bitak.

Budhiste takogjer vjeruju u tu energiju, koja daje život svjema materijalnim tjelesima, te su — po Budhinoj nauci — usvojili princip nirvane t. j. princip povratka u Boga. I ako su sljedbenici ovih dviju religija idolopoklonici, ipak prema navedenim načelima svojih vjera vjeruju u opstojnost jednog stvoritelja, dakle Boga, koji cijelim bitkom ravna.

Nekada je na zemlji naročito među Rimljanima i Helenima bilo rašireno višeboštvo (antropofornizam), ali nikad to vjerovanje nije bilo u protivštini s teizmom.

Višeboštvo je, pošto je prešlo među Arabe, napušteno i mjesto njega se počela širiti nauka o jedinstvu Božijem (monoteizam.)

Stari crkveni pisac Jean Erigent na jednom mjestu ovo veli:

— „Ja Boga shvaćam i vjerujem kao izvor svega bitka. Koliko god je do sada bilo bića i koliko god ili je s ovog svijeta otišlo i prestalo bitisati, sva su postala od Božijeg bića“.

Poznati crkveni otac Sveti Augustin rekao je, da je i Božiji govor (objava) vječit, da nije postao. Po ovom dakle razumijevamo, kako su stari kršćanski filozofi vjerovali u opstojnost Boga.

Mi ćemo sada navesti dokaz o Božijoj egzistenciji, što su ga filozofi starog vijeka upotrebljavali:

— „Apstrahirajući sve vanjske događaje i pojave, mi u svakoj prirodi, u svakoj stvarci nalazimo dokaz, da postoji u istinu jedna savršena supstanca, (mevdžud). Ako je ta supstanca „slučajna“, mora imati svoj uzrok, od kojeg je potekla; je li pak i taj uzrok „slučajan“, potreban je drugom opet uzroku. Polazeći tako dalje s uzroka na uzrok, doći ćemo do jednog bezgraničnog lanca uzroka, a taj je apsolutno nemogućan i neistinit. Ako je pak taj uzrok nužna egzistenca, onda nas učvršćuje u našem vjervovanju, da je to Bog“.

(Nastaviće se)

Epigrami.

Po njemačkom složio: Sulejman Mursel.

Prava j' ljubav slična suzi,
Kojom bolja vlada,
U oku se najpr'je rodi,
Zatim srce strada.
*

Grozna kušnja često čeka
Dobivenu slavu;
Guski, koju mnogo hvale,
Odvruće glavu.
*

Bez hrabrosti ne će niko
Lovorike brati;
Ko s bojazni na put pogje,
Opasnost ga prati.
*

Vrat zavrni onoj koki,
Što ti zrno prosi,
Pa iza tog na tugjemu
Guvnu jaja nosi.
*

Nek junački trnje gazi,
Ko želi do ruža;
Smjelog sreća sama sreća
I ruku mu pruža.
*

Mali dio tvojih želja
Tek će se uvažiti;
Ako želiš stablo postići,
Moraš šumu tražiti!
*

Na vrijeme nek te služe,
Daj i drugom mira;
Nemoj tražiti, da ti zimi
Pčela med sabira.
*

Ko god radi što i drugi,
Manu mu ne vide;
Ko se druži s rakovima,
Nek natraške ide.
*

„Ljubim ruke!“ često ljudi
I onome vele,
Što u stvari odsječenu
Vidjet' mu je žele.

Kazanli Halim-Sabit:

Čovječanstvo, ideja vjere i civilizacija.

S turskog preveo: Ahmed Rašidkadić.

Ali čovjek kao takav nalazi se okružen silom strasti i srdžbe. Sirota čovjek! Šta da čini sada, kad se ove dvije sile neprestano s njim titraju, a čovjek se — htio ne htio — njima pokorava.

U čovječijoj je prirodi usagjeno neko pokoravanje. Čovjek je pokorna i pobožna životinja. Tko bi sve nabrojio one pohlepe, one osjećaje osvete i presizanja u tugju pravnu sferu, na koje čovjeka nukaju spomenute dvije sile. Bijedni čovjek je pravi rob u ruci tih dviju sila, a osobito, ako im se poda, onda moć razuma isavjesti prestane raditi. Svakako čovjek i jest kao slabo biće stvoren.

Sada nam je jasno, da je potreban jedan čuvar ili zaštitnik, koji će čovjeka čuvati u onoj ograničenoj sferi, a da se ne bi ni na jednu stranu nageo. Ali ko da nam vrši tu zadaću čuvara — zaštitnika —? Kakovoj sili da povjerimo tu dužnost? Eto na ovoj tački moramo zastati i podvrći je malo pomnijem ispitivanju.

U tom pogledu imademo pred sobom četiri faktora: fizična sila, država sa svojim zakonima, čast (poštenje), i ideja vjere.

Da se najprije pozabavimo onim pravom — fizičnom silom — (prisiljenje). Na prvi pogled nam se čini, da je

ovaj faktor sposoban održati čovjeka na onom nužnom stanovištu. Zamislimo, da se svi članovi jednog društva naoružaju, te svakog onog, koji posegne za tugjim pravom oružanom rukom opamete i tako zaštite pravo od njegove povrede. Zar nije moguće ovaj način zaštite? Jest, ali zar to nije skroz divljački način zaštite prava, koji nikako ne odgovara čovjeku kao takovom. Kad bi ljudi ustali, da ovim faktorom zaštite pravo, onda bi baš porušili cijeli poredak, a njihova sredina bi ogrezla u krv. Osim toga pravo bi uvijek bilo na strani sile i jačega. Jači ne bi nikada, kako treba vršio svoju dužnost, a slabiji bi uvijek gubio svoje pravo i bio ugnjetavan. Na temelju toga svega mi se ovim načinom zaštite ne možemo zadovoljiti, nego moramo potražiti koji drugi faktor, koji će nam biti zaštitnikom. Država sa svojim zakonima pričinja nam se kao: važan faktor, koji će tu zadaću na se preuzeti. Da li nam je to mišljenje ispravno? Ne, nije, jer jedna državna vlast pa ma kako uregjena bila i snabdjevena najboljim zakonima, ne samo da joj je nemoguće prodrijeti u dubinu ljudskog srca, nego joj nije moguće doznati ni najobičnije slučajeve,

koji se u njihovoj obitelji zbivaju, te kako da ovdje zakon primijenimo. Državni zakoni i njihova primjena ne idu ni korak dalje od nekih slučajeva, dočim su ljudske težnje i kretanje sastna raznovrsne, te ako jedan slučaj izagje na vidjelo devedeset i devet ih je tajnih. Kakve korake da poduzme sada državna vlast? Kako će postupati i kakove zakone primijeniti za sve one prestupke, koji se tajno izvode? Hoće li se obratiti uhogjenju i čitavu sredinu poplaviti špijunima? Da li i ovo sredstvo može doprijeti do tajne ljudskog srca? Otkuda! Sve ovo ništa ne koristi.

Osim toga, zar i sami organi državne vlasti nisu ljudi isto kao i mi? Ko će njih držati pod paskom? Ili ćemo ih možda ubrojiti u nepogrešiva stvorenja? Ne, nego naproti, pogodujući im njihov položaj, pokazuju se drskiji i nestrpljiviji, da svoje strasti obuzdaju. Mislim, da nije potrebe o ovom mnogo govoriti i dokazivati.

Nailazimo na mnogo ljudi, koji zagovaraju ideju, da se ova dužnost zaštitnika prava povjeri časti (poštenju). Dapače ova misao se je u naše doba u velike raširila. Smatra se, naime da je tobože čast (poštenje) jedini zaštitnik prava i pravednosti. Svako, u najvažnijem prijevoru, zalaže najprvo svoju čast, da dokaže istinitost svoje tvrdnje.

Da li nam može i ovaj faktor — čast (poštenje — preuzeti na se onu važnu zadaću? Ili je to pak jednostavna ideja bez ikakva oslona i dokaza?

Nastaviće se)

=====

Sukejna:

Blago im je, blago!

Blago drugam mojim —
Sad im dragi kroči,
A siroti meni
Nema niko doći,

I kad gora lista
I kad snijeg b'jeli,
Blago im je, blago —
Njih ljubav veseli.

A preda mnom tužnom
Lik Niobe stoji
I u mojoj duši
Sjetnu tugu goji.

Imala sam dragog...
Sad ga više nemam...
U nebu mu duša.
Ja se za njim spremam.

Njemu sam se klela:
„Drugog ljubiti neću“
U grobu ću mlada --
Stignut svoju sreću.

Dr. Husein Hulki:

Ramazanski post.

(S turskog preveo **Haireti.**)

(Nastavak.)

Kako post upliviše.

Da shvatimo, kako post upliviše na ljudski organizam, moramo znati najprije kakvoću upliva, što ga na nj vrši nedovoljni način hranjenja, t. j. insuficivno privremena alimentacija. Ako takovo hranjenje dulje vremena potraje, vidjećemo, da će se polahko i postepeno početi javljati ovi znakovi:

Naravna tjelesna temperatura (harareti garizijje) djelomično spane i broj tjelešca, zvanih Urëc, koja se dnevno izlučuju putem mokrenja, a i broj crvenih zrnca (kuglica, k'jurejvati hamra) u krvi. Masti (sala) u tijelu počne djelomično nestajati, meso postane tromo, živčana osjetljivost se umjeri i u čud čovjeka postane opora, naprasita.

Ako ovako hranjenje više dana potraje, navedene se pojave postepeno sve više umnože; a odulji li toliko, da bi moglo prouzrokovati pogibelj, onda se pojavi proljev (dizenterija) i bilo toliko oslabi, da se skoro i ne čuje. Mast se u tijelu tada sasvim rastopi, crna džigera (jetra) se umanji, a živci postanu slabi, te se čovjek često, bez uzroka uzrujava i srđi, psuje i besmislicu govori; njegova vanjska čula se (havasi hams) poremete, koža mu počinje postajati crvena, a znoj vrlo smrdljiv zaudarati dok se na koncu tako ne rastavi sa životom.

Ali ovakav upliv gladi i žegji počinje tek poslije osam ili deset dana; inače ljudsko tijelo može više otpora dati gladi i žegji, nego svijet misli. Šta više, ako neko gladuje i žegja četiri do pet dana, u njegovu se tijelu ne može pojaviti ni jedna izvanredna opasnost po život.

Mornari sa poznate ratne lagje Meduse, koja se je početkom prošlog stoljeća nasukala na afričkoj obali, mnogo su dana u jednom čamcu lutali po moru bez hrane i vode, pa ih je ipak većina na životu ostala.

Liječnik te lagje Henrik Savini, koji se megju mornarima nalazio, napisao je god. 1816. jedno znanstveno djelo o toj groznoj avanturi (sergjužešt), u kojem veli, da kroz to vrijeme nije osjetio u svom organizmu nikakove spomena vrijedne promjene od gladi, i žegji, osim što je nekoliko zadnjih dana ćutio slabost pamćenja i sjećanja.

I u istinu do sada se nije opazila nikakova izvanredna promjena u unutrašnjim organima onih ljudi, koji su od gladi ili žegji umrli, te poslije po kirurgu bili obducirani, (tešrih, razugjivani).

Osim toga imade ljudi, koji gladni i žedni mogu i pedeset dana živjeti. Zločinac Garani koji je na smrt osugjen 1831., štrajkovao je gladju i žegju od dana proglašenja osude, te je tek šesdeset i treći dan umro.

Takovih osoba, koji su mogli izdržati dugo vremena glad, mnogo je vijeno.

Iz navedenih se primjera vidi, da dugovremeno apstiniranje od jela i pića, ne može u organizmu izazvati kakovu izvanrednu bolest i da je ljudsko tijelo tako stvoreno, da može izdržati mjesecima to stanje. Dakle ne može se ni zamisliti znanstveno utvrđena nemogućnost, da čovjek osam ili deset sati izdrži jedno stanje, koje je kader izdržati više dana, dapače mjeseci.

Reći, da je post po samoj znanosti škodljiv, znači tvrditi, da jedna privremena nedovoljna alimentacija, koja traje samo osam — deset sati, na ljudski organizam štetno upliviše; takovoj se pak trdnji aposolutno protive i naučna iskustva i liječnička osvjeđenja.

Post — kako smo rekli — na naše tijelo samo u nekoliko djeluje, nu posljedica tog djelovanja je samo to, što kolanje krvi i tjelesno sagorjevanje — ili da se jednom riječi izrazimo: što funkcija hranjenja postaje troma i teška, a djelatnost živčevlja umjerena, sasvim normalna.

(Nastaviće se.)

Hazim Muftić:

Stambolski softa i Sadri-azamova kći.

(Istočna pripovjetka).

(Nastavak.)

Sad je muderis stao pokušavati na sve načine, ne bi li djevojku osvjestio. Rastirao joj nečim dlanove i čelo, potkućivao joj nekakve bočice pod nos, natapao joj tjeme i zatiljak raznim tekućinama, dok na jednom djevojka — progleda!

Sad, ko je bio veseliji od softa i muderisa?!

Djevojka čim progleda, odmah upita, gdje se nalazi. Muderis joj sve lijepo i ozbiljno priopći, kako je ovdje

dospjela; rastumači joj, kako se je bila očito jako zanjela, te su bili mislili, da je bila umrla. Kako ju je za tim Hafiz iskopao neznajući, da će se moći u život pōvratiti. A onda kako je eto njemu, s Božijom pomoći, pošlo za rukom, da joj je svijest povratio.

Kad djevojka, ću šta se je s njom sve zbito malko se prestraši, ali kad pred sobom ugleda Hafiza, koji joj je eto život spasio, sabra se i reče, da je ona sa svojim položajem sasvim zadovoljna, jer da je ona baš od Boga iskala, da joj dade ovoga Hafiza, kojeg je već cijelu godinu svakog petka vigjala.

Sad više nije se imalo šta čekati, nego se pobrinuti za stan i vjenčanje. Muderis je našao kod svoje kuće pod kiriju jednu malu kućicu, smjestio Hafiza i njegovu ženu, dao im nešto prostirke i brinuo se za njihovu idaru, dok Bog Hafizu ne dadne s kakve druge strane.

Sad je Hafiz bio veseo i zadovoljan, a i njegova mlada žena bila je zadovoljna, jer ne samo da se je sdružila sa svojim dragim Hafizom, kojeg je volila, nego joj je eto taj opet njezin dragi Hafiz i život spasio, pa ga voli i iz ljubavi i iz zahvalnosti.

Njezino otkopanje iz mezara ostalo je tajnom samo megju njima dvoma i muderisom, jer kad bi se doznalo, da je to Hafiz bez dozvole učinio, mogao bi doći pod veliku odgovornost, za to su o svemu šutili.

Sve je lijepo i dobro, samo se naš Hafiz nakon nekoliko dana iza vjenčanja stao brinuti šta će za idaru. Ono, što im šalje muderis, doduše, može se živjeti, ali nije pravo da se muderis za njih muči i radi njih svoj dio umanjuje, a osim to ga Hafiz je znao, da se je njegova žena naučila u oćinoj kući puno boljem životu i obskrbi nego što sad kod njega ima. To ga je mućilo i o tome je sa svojom dobrom ženom mnogo razgovarao.

Ona je bila vrlo pobožna i razumna duša, pa je svog Hafiza neprestano tješila i razgovarala.

Najkašnje se Hafiz sjeti, da bi dobro bilo, da se on digne i prohoda malo po svijetu, ne bi li gdje kakvu unosnu zaradu našao, da tako svoje stanje poboljša.

On to predloži ženi, a ova opet sve pripusti njegovoj odluci. Po tome se Hafiz još zdogovori o tom i sa svojim dobroćiniteljom muderisom, što mu ovaj i odobri, primivši se uz to još i nadzora i obskrbe Hafizove domaće, dok se on iz svijeta povrati.

Iza toga Hafiz do nekoliko dana krene u svijet.

Išao je od grada do grada, od sela do sela, zarađujući sebi hranu i putni trošak, služeći svijetu što manjim lakšim poslovima, a što nekad, te nekad vazeći po džamijama i u pućujući svijet na pravi put, služeći se svojim mnogim znanjem, koje je u medresi stekao.

Svijet mu je davao male svote novaca, koliko je kome od srca išlo, ali to je sve tako malo bilo, da je Hafiz mogao samo životariti, a više puta ne bi mu novaca preostalo, da plati kola iz jednog mjesta u drugo, nego bi morao pješice ići. U takom stanju nije bilo ni govora o kakvoj štednji i gomilanju novaca, kojim bi Hafiz mogao poboljšati svoje kućne prilike.

Tako se promećući, dospije Hafiz u neku kasabu, a bio je petak. Hafiz tu ostane da klanja džumu. Kad je bilo oko podne, uzme abdest, ode u džamiju, klanja sve što se u petak klanja i ostane u džamiji sve do iza dove. Kad bi iza dove, pogje Hafiz da izagje iz džamije, ali u tom opazi, kako se nekakav hodža popeo na ćurs i počeo da kaziva vaz. Hafiz pomisli u sebi, da će biti za uhar preslušati ovaj vaz. Moguće je, da će mu ovaj hodža u svojim savjetima što god kazati, što će valjati za njegov život i postupak u njegovu poduzeću.

Hafiz sjedne i stane slušati. Hodža je važio razumljivo. Izmegju ostalog reče taj vaiz i to, da je svakom čovjeku najhairnije raditi onaj posao, koji mu je i otac radio i naučiti onaj zanat, kojim mu se je otac bavio. Na primjer trgovčevu sinu najbolje je biti trgovac, hodžinu hodža, kovačevu kovač i t. d.

Ova misao Hafiza vrho iznenadi, jer se sjetio, da je njegov otac bio kradljivac, te bi po tome i on morao krasti, ali to je poznato, da je kragja Šeriatom zabranjena.

(Nastaviće se),

Mehmed Akif:

Jedan vaz.

S turskog preveo: **Ašik.**

(Nastavak)

Vid te li; Alah dž. š. nam izričito kaže, da je naša vjera — vjera prirode, vjera istine; ali to mnogi ljudi ne shvaćaju, nego joj iz svog neznanja pridodaju kojekakove primjese, izmišljotine, koje su u najvećoj opreci, s pravim i čistim Islamom.

Vama je poznato, u kakovu je stanju bio Islamijet u začetku svoje pojave. Svijetlo naše uzvišene vjere, koje je zasvijetlilo u jednom kutu Hidžaza, kroz dvadeset i pet godina je cijeli skoro svijet poplavilo svojim blijeskom. A što je bilo uzrok tom njegovu brzom širenju, kojemu u povijesti primjera nema? Bez sumnje to, što je Islam vjera prirode, vjera isiine i stvarnosti. To priznaju i današnji mnogi evropski učenjaci.

Megju zapadnim orjentalistima puno ima poštenih i nepristranih ljudi, koji vele: — „Mi vidimo, da muslimani danas na sve strane žive u letargiji, lijenosti, neradu i zapuštenosti; s druge opet strane vidimo, da islamska vjera u Africi i Kini rapidno napreduje i širi se megju tamošnjim stanovnicima. Unatoč neumornom radu i nastojanju naših misionera kršćanska vjera u tom pogledu ne postizava ni stoti dio uspjeha, što ga Islam polučuje. Mi smo mnogo razmišljali, trudili se i ispitivali u roke toga fakta, pa smo na koncu došli do uvjerenja, da je tome jedini nzrok to, što je Islam vrlo prirodna vjera, koja je u potpunom skladu sa stvarnosti i zakonima ljudskog života. „

Drugi pak dio Zapadnjaka tako ne sudi o našoj vjeri, nego ovako govori:

— Isilm je vjera, potpuno oprečna humanosti i civilizaciji. Ovu tvrdnju ne trebamo dokazivati; njena je istinitost jasna. Danas 350 milijuna muslimana živi u velikim skupinama po raznim krajevima zemlje, a svi su u podregienosti, ropstvu i neznanju. Šaka Engleza u Indiji tolike mielijune islamskih šljedbenika drži kao roblje u svojoj vlasti, a isto toliko Holande a na Javi po svojoj miloj volji upravlja s životom i imetkom dvadeset milijuna muslimana a da izmegju njih do sad niko nije podigao glasa proti tom tiranskom gospodstvu. Da je islamska religija — dobra i valjana vjera, muslimani ne bi bili u tako mizernu i kukavnu položaju“.

Eto vidite, braćo muslimani, da o Islamu Evropljani imaju dva oprečna mišljenja. Pa koje je od njih ispravnije? Ta znamo, da je najprije potrebno široko proučavanje i svestrano ispitivanje jedne religije i njenih zasada, pa da se tek onda o njoj povoljan ili hrgjav sud izreče. Nije dovoljno samo baciti pogled na stanje šljedbenika jedne vjere, pa na osnovu toga stanja stvarati sud o toj samoj vjeri. Mnogi učeni Evropljani, koji su svestrano proučili Kur'an i pejgamberov hadis (tradiciju), opravdano tvrde, da je vrlo labava veza odnošaja izmegju današnjih muslimana i islamske religije. To je istina. Pod imenom Islama danas je doprlo samo nekoliko čistih i neiskrivljenih vjerskih zasada; ostalo je sve samo skup novotarija, koje su iz nepoznavanja suštine islamske vjere proprimljene i vjerski im karakter dan od strane površnih hodža.

Braćo muslmani! Naša je vjera — vjera prosvjete i nauke, a mi smo danas od sviju naroda skoro najzapušteniji i u džehaletu najogrezniji. Islam je religija rada i požrtvovnosti, a mi njegovi šljedbenici najmizerniji smo i najkukavniji ljudi.

Da je Islam — Maazalah! — u svom duhu, u svojoj suštini sadržavao samo jednu ciglu opačinu izmegju onih silnih opačina i zala, koje su megju nas unesene, šta bi danas bilo s muslimanlukom? Sigurno bi taj naš najveći i najsvetiji amanet davno bio brisan s lica zemlje.

Meni se čini, da smo mi muslimani posve indiferentni prema Bogu. Mislimo, da će uzvišeni Alah za naš hatur izmijeniti sve one božanske zakone, koje je postavio i sankcionisao na ovoj našoj planeti. Kukavci mi! Badava vičemo i jaučemo obješenih ruku. Ta Bog nije ni na nebu, ni na zemlji. On je svagdje prisutan i nazočan, na svakom se kraju očituje. „Ve nahnu akrebu ilejhi min hablil-verid“. Jest, Bog je nama bliži od naše žile kucavice.

Vi ćete možda pitati, a šta su ove dove i molitve, što ih Bogu upravljamo. Malo smo prije „salati tundžina“ proučili, pa zar to ne će imati nikakova djelovanja?

Ja velim, da hoće, ali moramo promisliti, što znači dova i molitva.

Molitva znači — obraćanje k Alahu i ona će biti primljena kod njega samo onda, ako se ljudi, koji su pretrpjeli štetu uslijed neizvršivanja božanskih zapovijedi, što ih je on Kor'anom ili hadisom pejgamberovim objavio

ponovno obrate velikom Stvoritelju, ako se uzdrže one staze, koju im je on pokazao.

Drukčije apsolutno nije moguće, da dova i molitva bude uslišana.

U malo prije citiranom ajetu stoji: „La tebdile li halkillah“. U Božijem staranju i djelovanju nema promjene. Zašto je Alah islamsku vjeru objavio?

Zato, što je njegova božanska volja htjela, da ljude privede sreći i blagostanju.

(Nastaviće se).

Riječi raznih naroda.

(Prikupio: Server.)

Bolji je čorav konj od prazna julara.

Holandez.

Pun trbuh lahko post izdrži.

Englez.

Niko se nije rodio sa sikirom u ruci.

Nijemac.

Svaki magarac drži: e je vrijedan, da ga isporede sa carskim konjima.

Englez.

Na najboljem mjestu prolaznosti, treba „ništa“ odabrati.

Englez.

„Još bolje!“ — neprijatelj je dobra.

Francez.

Prijateljsko otklonjenje bolje je od nevoljkog uspjeha.

Nijemac.

Pticu, koja ne leti, lahko je u gvožđja uhvatiti.

Nizozemac.

Vješta ptica od dvije noge većinom s jednom lovi.

Grk.

NARODNE UMOTVORINE

Svatovske pjesme

I.

Kad djevojka polazi iz roditeljske kuće, obično pjevaju njezine rodice ovo:

Već je sunce na zahodu
hoće, da zagje
Ej naša Mevla na pohodu
hoće, da pogje.

*) Ustavlja je mili babo,
da još ne ide
Bogme ne ću mili babo,
bit mi ne može —
Ej ljepše mi je kod dragoga
nego kod tebe.

*) Ova se tri posljedna stiha ponavljaju prema tome, koliko ima ukućana i uvijek se spominje ime po redu: majke, brata i t. d.

II.

Kad djevojka dolazi u mladoženjinu kuću pjevaju djevojke:

Što u dvoru žubor stoji,
Što ono veli —
Ej kakvo im je to veseije
pa se vesele?
Ovo babo sina ženi
pa se veseli —
Ej svak se tome veseljaše
babo najviše.

Ova se pjesma ponavlja kao i gornja, pa se po redu spominju ukućani. Pjeva se tako, da se djevojke razdijele na dva reda; uhvate se pod ruke, okrenu se jedne pram drugima. Jedan red pjeva dva gornja stiha idući drugima, a za tim se povrate natraške na prvo svoje mjesto. U to drugi red pjeva posljedna dva stiha, čineć isto, što su i prve činile.

III.

Kao pod II., tako se pjeva i ova pjesma:

Trepetljika trepetala
puna bisera
Ej ovi naši bjeli dvori
puni veselja.
Ovo majka sina ženi
pa se veseli
Ej svak se tome veseljaše
majka najviše
Uz knu pjevaju djevojke u jedan glas ovu pjesmu:
Pružila se zlatna žica
iz vedra neba
Savila se našem Osmi
Oko fesića:
To ne bila tanka žica
iz vedra neba
Ej neg to bila dobra sreća
Od mila Boga.
Zabilježio: O. A. Balić — Mostar.

ZDRAVLJE.

Nekoliko riječi o influenci.

Napisao: **M. Refik.**

(Svršetak.)

Velika je mana našijeh, da malo posvećuju pažnje bolestima, osobito u prvom zametku, nego, kad čovjek stoji sav rastočen pred otvorenim grobom, onda zovu liječnika, kad mu se već ne može pomoći. A pošto je influenza i zarazna bolest, to bi trebalo odmah odstraniti zaražena bolesnika od zdrave čeljadi. S oboljelim ne bi se smjeli zdravi družiti, nego u najvećoj nuždi. Koliko ima slučajeva, da kod jedne obitelji zarazom, otvori se potpuna bolnica, a tu se bogme lahko i strada.

U koliko se zna, liječnici nijesu još izumili radikalnan lijek, kojim bi uništavali bakterije, te na taj način odmah u zametku spriječili daljne djelovanje toga bakterija i čovjeka oslobodili te zaraze. Prema tome za influencu nema odregjenog lijeka. Liječnici nam mogu dati savjet, kako ćemo ju što lakše i bez daljnjih posljedica preboljeti.

Svakako je, najbolje, kad bi se čovjek mogao ušćuvati, a da na nj zaraza ne dogje. Uz današnje okolnosti našega obiteljskoga življenja nije moguće, da se ušćuvamo zaraze, te nam na taj način nad glavama lebdi kosa smrti, koja bi u povoljnim prilikama živovanja bila bar za nekoliko koračaja odmaknuta. Zdravlje i sreća u obitelji je svakako najveće blago ovoga svijeta, a to se postizava čistoćom tijela, odijela, prostranim i zračnim prostorijama, te zdravom i izdašnom hranom. Ove sve okolnosti, teško je naći u većini našeg naroda, jer je neuk, a i siromah.

Ko će najprije doći do nahlade, nego li naša sirotinja, a to je baš izvor začetku influence. Kad nastanu u prirodi nagle izmjene studeni i topline, onda se i influenza

poragja, koja u mnogo slučajeva kroz kratko vrijeme zarazi sve što se u okolišu bolesnoga nagje. Često se čuje za promjenljiva vremena — imam influencu, svaku drugu osobu govoriti. Jadrnici se tuže na ovu bolest!

Čuvati se moramo nazebe, a ako napane bolest na čovjeka i influenza zahvati korjena u našem tijelu, najbolje je, da prenapornim duševnim ili tjelesnim radom ne oslabimo otporne snage svoga tijela. Tu nam treba odmora. Hrana mora biti krepka i hraniva. Moramo nastojati da dosta jedemo mlijeka, jaja, sira, mesa i sočiva. Uz to se preporuča, da se uzme mala količina alkoholnog pića, ili koju čašicu jake crne kafe. I po koji prašak od kinina dobro djeluje na organizam, te da ga ušćuva da mu unutarnji organizam bude otporan proti toj nametnici — influenci.

Ako nastupi glavobolja, trganje u tijelu ili rastezivanje preporuča liječnik dr. May antipirin, fenacetin i anti-febrin. Eto, dr. May, liječnik u Tirolu, preporuča onakove stvari, koje se mogu dobiti uz neznatni novac po svim ljekarnama.

Najbolje je, kad čovjek oboli od influence, da jede čorbali jela, dakle mlijeko i razne vrsti krepkih i hranivih čorba. Najbolja je govegja čorba, a u nju još razmutiti jedno ili dva jajeta. Bolesnik, čim očuti za bolest, mora odmah u postelju, te ostati ležati najmanje osam dana, a kad bolest i popusti, neka za dulje vremena ne izlazi iz kuće. Ovo je najsigurnije sredstvo, da mu se bolest ne ponovi. Uz to se, za to vrijeme u toliko oporavi, da dogje u prvobitni stadij svoga zdravlja.

Eto u kratko nekoliko riječi i o toj zarazi, pak, do samoga je čovjeka stalo, da je se čuva, ako hoće da uzdrži svoj organizam nepokvaren i za dugo vremena ušćuvan na ponos svoj i da stoji kao primjer drugima.

=====

LISTAK.

Iz islamskog svijeta.

Otvorenje nove džamije u Kostanci. — U pretprošli petak je u Kostanci (Rumunjsk) otvorena nova džamija, koju je o svom trošku podigao rumunjski kralj Karol I.

Na ovo svečano otvorenje došao je iz Carigrada glasoviti islamski učenjak, Mehmed Esad ef. kao zastupnik Njegova carskog Veličanstva sultana Muhameda V. halife sviju muslimana, koji je bio dočekan uz najveću pompu od rumunjskih muslimana, a od kralja Karola osobito počašćen i odlikovan.

Kralj i kraljica najvećom pobožnošću pratili su od početka do kraja prvi džumanski namaz u ovoj novoj veličanstvenoj džamiji, koju su o svom trošku podigli, a poslije namaza upravio je na njih odulji na francuskom

jeziku govor halifin zastupnik Mahmud Esad ef., u kojem im je u ime halife i islamskog milleta izrazio najveću zahvalnost na njihovoj očinskoj skrbi i zauzimanju za vjerske potrebe rumunjskih mulimana.

Za tim je Mahmud Esad ef. upravio nekoliko riječi na islamski džema'at, kojima im je čestitao, da žive pod okriljem jednog plemenitog kršćanskog vladara kao, što je Karol I., koji njihova vjerska prava štiti i osobnim materijalnim žrtvama doprinosi pomoć njihovu razvijanju u duhu Islama.

Mi muslimani moramo se diviti toleranciji rumunjskog vladara, vlade i naroda, kad vidimo gdje na novo podižu o vlastitom trošku naše bogomolje, mjesto da i one džamije, koje postoje, pretvaraju u crkve kao što su to prilikom zadnjeg rata činili »kulturni« Bugari, Srbi i Grci. Evala rumunjskom kralju, vladi i narodu!

=====

Književnost.

„**Borba proti prljavoj i nepristojnoj književnosti**“.—Ljudi, kojima je do materijalnoga dobitka i do časovitog uspjeha počeli su od neko doba stvarati svojim publikacijama u književnosti posebni ogranak, koji je poznat pod imenom, pornografske ili prljave literature. Gragju za svoja djela traže ti »književnici« u raznim prljavštinama i seksualnim pikanterijama, povlačeći tako književnost sa njezinih sjajnih visina na puko orugje za njihove sebične svrhe, ubijajući i kvareći ukus naroda za ono što je lijepo i plemenito. Ova profanacija lijepe knjige naravno, da je morala izazvati reakciju kod svih ljudi bez razlike vjere, kojima leži na srcu lijepa knjiga i dobro naroda. Osobito snažan pokret proti prljavoj i nepristojnoj književnosti opaža se kod Nijemaca. Oni imaju, vrlo rasprostranjenu organizaciju, u kojoj su udruženi mnogi odlični muževi bez razlike vjere i staleža, da vode rat proti prljavoj književnosti. Ova odlučna borba već pokazuje uspjeh. Prema izvještaju njemačkog društva za izdavanje novina izdalo se je u Njemačkoj za nevaljale knjige god. 1908.—1909. ravnih 60 milijuna maraka. God. 1909.—1910. spao je broj izdataka na 55 milijuna. Prema istom izvještaju spao je broj izdataka godine 1911. još za daljnih 10 milijuna. To je bez sumnje uspjeh zamjeran i zaštegjen je na taj način lijepa svota, koju bi inače čitalačka publika osobito iz nižih slojeva bacila nezasićenim ljudima u džep.

Ovo je svakako značajno i poučno i za nas.

F. Dž.

Kulturne bilješke.

Glavni zaključci vakufsko-mearifskog sabora.

(II. perioda, I. zasijedanje od 11/I. do 25/II. 1913.)

9. sjednica.

Ujedinjenim vakufima iz Jajca ne dozvoljava se, da im se njihov polog iz suvišaka kod centr. zaklade od 2470 K—preračuna u otplatu zajma uzetog od centrale, nego neka otplaćuju zajam iz prihoda sagragjenih koristonosnih zgrada, a za ovu svotu kao »resul-mal« neka se kupe kakve nekretnine ili se izda na murabehu.

10. sjednica.

Zaključuje se, da se direktor vakufa sa nekim članovima u zemaljskom saboru zauzme za pravo nekih vakufa na neke dijelove solnih bunareva u Tuzli, koje su pravo za otomanske vlade uživali, a iza okupacije im se to otrglo, što se ne može tužiti(!) sudom, a administrativna uprava ne izlazi u susret.—Dalje debate nije bilo. Već — — eto tako — šumovlakom.

11. sjednica.

Ne dozvoljava se, da se dadne vakuf, zemljište »Barica« u Sanskom Mostu Muhadžirima pod mukatu godišnje po 180 do 200 K—, da na njemu parceliranom sagrađe kuće, već ako hoće pod zakup na 10 godina uz uslov, da bi ga na eventualni zahtjev povratili vakufu vazda u prvobitnom stanju.—Sa gledišta vakuf, interesa dobro, a loše glede interesa muslimanskog bitka ovdje. Zar nije mogao i vakuf žrtvovati nešto za muhadžire?!...

Dozvoljava se nekom Aganu Šišlću otkup mukate za 150 K.—uz predhodnu hukmi šer'i, za što bi inače plaćao 3 K— na godinu.

12. sjednica.

Ništa osobito.

13. sjednica.

Zaključeno je, da se zamoli zem. vlada, neka uputi redov. gragjan. sudove, da u prijeporima, koji se tiču pravnog svojstva vakufa, zatraže mnijenje šer. sudaca ili drugih upućenih muslim organa.—To, da li je nešto uvakufljeno ili ne.

Novo gragjevino. (Zaključene poglavito u 13. i 14. sjednici, a nešto i kasnije.) Na praznim vakufskim arsama ili ruševinama izgradiće se nove, solidne, koristonosne zgrade. U tu je svrhu zaključeno za 68 novih objekata dati pojedinim vakufima 3.844.167 K— zajma da podignu novogradnje, od kojih će nositi polovica 10%, jedna petina 8%, jedna petina od 12 do 15% te jedna desetina % prihoda. Za ove novogradnje uzeće vakuf kreditni zajam do 6½ % dok mine kriza, kad bi opet kamatnjak pao na 5%. Zajam će se podignuti na temelju zaključka vakuf. upravnog tijela, bez osiguranja sa nekretninama. Izvanredno zasijedanje vak. mear. sabora sazvaće se u svrhu otvaranja oferti o zajmu za investicije i radi odobrenja onih novogradnji, još naknadno, za koje — usljed izvjesnih zapreka — ne prispješe od povjerenstva predlozi valjani t. j. sa gragjevnim nacrtima, troškovnicima i potrebnim hukmi šer'ijama. Zajmovi za novogradnje dozvoljeni su prema visini proračunatog dohotka u prvom redu za one zgrade, koje će najviše nositi, a onda redom i za one, koje će se i za dulje vremena isplatiti. Tako će, u najgorem slučaju, ako uzmemo, poprečno da će vak. novogradnje imati 10% prihoda a plaćati 6% za zajam, dakle 4% čistog prihoda, sa kojim će amortizirati svoje zajmove i kamate — vakuf imati iza 17 godina džaba zgrada u vrijednosti od 4 milijona kruna i novi prihod iza tada od 400.000 K, naravno, ako se strogo uščuva, da se prihodi od novogradnja ne potroše ni u što drugo, nego samo u otplatu zajma. Nema fajde, za ovako dalekovidan i važan zaključak, vakuf. sabor ide najviše priznanje.

15. sjednica.

Ništa osobito. (Mali odmor iza gragjevina!)

16. sjednica.

Pravilnik za izdavanje vak. glavnica na murabehu. Po § 1.—2. mutevelija izdaje glavnice uz dozvolu kotar. vak. povjerenstva i uz gruntovno osiguranje i to: sa zaradom do ½ njene vrijednosti, a sa drugim nekretninama do ⅓ vrijednosti, pri čemu mutevelija pazi, da se osiguračna pristojba iz godine u godinu redovito plaća. § 4. Vak. povjerenstvo postavlja vještake za procjenu posjeda, kojim se zajam osigurava. § 5. Prije opterećene nekretnine ne valjaju za zalog za vak. zajam. Do sad neosigurane tražbine moraju se osigurati, pa na kom bilo mjestu — ma i na opterećenim nekretninama. § 6. Ne smiju se izdavati manji zajmovi od 100 K— Za veće zajmove od 500 K— treba dozvola saborskog odbora. § 7. Mutevelija ne smije držati kod sebe vakuf, glavnice više od mjesec dana, već novac mora predati vak. komisiji, da ga uloži na knjižicu u novčani zavod. Po § 10. Vak. povjerenstvo vodi evidenciju vak. tražbina u svom kotaru i poziva mutevelije na vršenje dužnosti, glede davanja glavnica na murabehu, ako je zanemare. § 11. u slučaju pogibelji tražbine, vak. povjer. upućuje muteveliju, da odmah kod suda zatraži osigur. sredstva. § 13. Kod polaganja zaključnih računa mora mutevelija tačno označiti stanje vak. tražbina. § 14. Ako je mutevelija nepismen, dužan je pisar vak. povjerenstva pripraviti mu formular za dužnike. § 15. Za periodično otpla-

ćivanje duga, kamate se smanjuju t. j. za svaku plaćenu ratu, od onoga dana kad je uplaćena, ne računaju se više kamate. § 17. Za prijašnje neosigurane tražbine dozvoljava se i osiguranje jamcem na zadužnici. § 19. U zajmovni ugovor stavlja se zaporka, da i glavica dospijeva na plativost, čim dužnik ne plati redovito kamate. — Po ovom pravilniku odgovaraju mutevelije za sigurnost vak. tražbina po propisima gragjan. prava za zane-marivanje.

Zaključuje nadalje osnutak posebne zaklade za islamsko sirotište, u koju bi ušli Previšnj poklon, uštede na odbrenim stavkama vak. proračuna, milodari i t. d. Iz ove zaklade bi se ovo sirotište uzdržavalo, valjda drugo, novo, žensko iz vakufskih sredstava. Istina, o ovom nije bilo u saboru govora, ali se mora na to računati po prihvaćenoj želji jednoga člana u prorač. raspravi sirotišta, da se nastoi osnovati i ženski, odjel sirotišta.

17.—19. sjednica.

U ovim tajnim sjednicama usvojena je pragmatika za činovnike vak. mear. saborskog odbora.

20. sjednica.

— Započeta rasprava o proračunu, pa je pretresanje proračuna potrajalo sve do konca zasijedanja. Uz zaključke, koji su u tijesnoj vezi s proračunom, doneseni su neki važniji zaključci i inače — već prema prilikama, kako je kad šta došlo na ruku. Ističem ih redom.

21. sjednica.

Od 8 postojećih mektebi ibtidaijja u Banjaluci ukida se jedna iz budžetarnih razloga, u kojoj je samo 14 djece, a drugi mektebi su blizu; na 3 ibtidaije ukida se po jedno mualimsko mjesto, a na 2 ibtidaije po dva mjesta radi malog broja djece. Za otpadajuće mualime pobrinuće se vakuf. uprava, da im dadne druga primjerena službenička mjesta po mogućnosti u Banjaluci ili što bliže Banjaluke.

22. sjednica.

U generalnoj debati o proračunu, Bahtijarević zagarava više vjeronauke u školama, preustrojstvo u mektebi ibtidaijama, reformu medresa i darul-mualimina, a protivni se spajaju darul-mualimina sa šeriatskom sudačkom školom, jer: baška pedagozi, baška pravnici.

23. sjednica.

U nastavljenj generalnoj debati, Sadiković se protivni predlogu prorač. odbora, da se mualimima dade 5% skuparinskog doplatka za 1913. godinu, jer je to kukavno i poniženje, pa predlaže da se dade mualimima 10.000 K— što je odregjeno za tehničke strukovnjake, koje ne treba uzeti, jer su nacrti za nove gragjevine skoro svi gotovi.

H. Egrić stavlja stvarnu primjedbu na izviješće proračunskog odbora glede prijašnjeg sab. odbora, da se — navodno — nije držao potrebnih principa pri sastavu proračuna; on i drugi članovi su se zalagali za to, ali nijesu krivi, ako to nije i odglasato.

Da još jedan put ponovim: generalna debata o vak. proračunu sastavljala se samo iz ova tri govora. —

Zaključuje se zamoliti vladu, da prosvjetnu subvenciju za vakuf iskazuje u zem. proračunu pod skupnim naslovom, a ne rastavljene na konvikte i islam, sirotište, jer bi zemaljski sabor mogao što ne priznati.

Dozvoljava se nabava gromobrana na munar careve džamije u Višegradu za 278 K 50 h — Interesantno!

Jednoglasno se zaključuje, da se — uz dozvolu šeriatskog odbora — sagradi koristonosna zgrada na

mezaristanu Kzlaragina vakufa u Varcar-Vakufu. — Takogjer interesantno!

24. sjednica.

Zaključuje se, da upravitelj islamskog sirotišta bude »ehl i mutedejjin« — da bude u vršenju islamskih dužnosti i lijepom ponošaju uzor pitomcima u zavodu.

Nagragjuju se vrijedni prefekti vak. konvikata.

25. sjednica.

Odregjuju se štipendije visokoškolicima po 1000 K jednako i za istok i za zapad.

Od 6.006 K— nagrade za kursove sibijan mualima, daje se 3.000 K— u ime nagrade muallimima mektebi ibtidaija koji će obučavati, a 3.000 K— u ime pripomoći, odštete i putnog troška sibijan mualimina, koji će učiti.

Zaključuje se uputiti Ulema — međžlisu rezolucije:

1) Da se kod imenovanja muftijskih tajnika uzmu u obzir u prvom redu najsposobniji mualimi;

2) Da se naredi muftijama, neka u buduće vode bolju kontrolu nad mektebima.

26. — 27. sjednica.

Nikakovih osobitih zaključaka.

28. sjednica.

Zaključuje se otkupiti po pogodbi s mutevelijom evladijet vakuf Ibrahim paše u Kreševu u samostalni (srf) vakuf.

Dozvoljava se prodaja stare serdžade iz Sulejmanbegove džamije u Busovači, uz predhodnu hukmi šer'i.

Principijelno se zaključuje: Svagdje se u proračunu briše izdatak za desetinski paušalni porez na one objekte, od kojih službenik uzima u naravi prihod vakufa, mjesto plaće, nego da taj porez ima plaćati sâm službenik.

29. sjednica.

Zaključuje se novogradnja Ahmedbegove džamije u Gračanici sa troškom od 18.000 K— od kojih će $\frac{2}{3}$ dati vakuf, a $\frac{1}{3}$ ehalija.

U Vrbanjcu kotar Kotor - Varoš ima se otvoriti ihtijat sunuf, uz dozvolu vlade. — Ovi pripravnj jednogodišnji tečajevi u mjesto mektebi-ibtidaija otvaraće se ondje, gdje ima narodna osn. škola, u kojoj će djeca produžiti mektebsku nastavu.

30. sjednica.

Izvjješće šeriatskog odbora, primljeno na znanje, za Dženetića evladijet vakuf u Sarajevu.

Vakif je od 5 sinova postavio H. Sejdebega mutevelijom sa 3/11 prihoda, a ostala 4 sina nadzornicima sa po 2/11 prihoda. Ovi su umrli, a H. Sejdebegu pripalo i nadzorništvo i drugih 8/11 prihoda. Vakifov unuk H. Asim beg zamolio je nadzorništvo i 8/11 prihoda. Sabor. odbor dao mu je 2/11, a H. Sejdebegu ostalo kao od braće mu pripalo. H. Asimbegu su date 2/11 prihoda samo za to, što ne mogu u jednoj osobi biti i mutevelija i nadzornik; inače mu ne bi pripadalo ništa.

Mualimima muških mektebi ibtidajja u Mostaru, u kojima je malo djece, pa nemaju mnogo sati predavanja, stavlja se u dužnost, da po nekoliko sati predaju u ženskoj mektebi ibtidajji, kako se za ovu ne bi uzeo naročiti mualim.

Na predlog jednog bega - saruklije briše se u proračunu predvigjena svota od 250 K— za rasvjetu džamija u Mostaru. — Sad ćemo u mraku... Fe tefekjeru!...

32. sjednica.

Kotar. vak. povjerenstvima daju se slobodne ruke, da mogu odobrene svote za popravke trošiti i u druge

najnužnije, te da smiju glede popravka imati vira \dot{m} a sa stavke na stavku. — Vidi još 36 sjednicu.

Jedan član zakazuje svoj predlog za sutradan glede...

— U zapisniku se ne kaže za što, a po sutrašnjem ponovnom zakazivanju, a ipak ne iznošenju vidi se, da je za popunjavanje mjesta reisa. Ne bi odvažnosti, da se o tome progovori, niti da se izrazi želja za što veću opremu toga dostojanstvenika, makar da su 22. člana sabora stajali na jednom stanovištu solidarno za predlog.

33. sjednica.

Podnesci na sabor i predsjedništvo sabora, čitaće se u saboru i po tom uputiti kud treba.

Na protest Banjalučana o zatvaranju ibtidaije i ukidanju mualimskih mjesta zaključuje se, da mualimi ne će izgubiti svoje egzistencije. Jedan član konstatuje po statutu, da samo ulema medžlis može dokinuti ibtidaiju, kao pozvani faktor za nastavu, a drugi član takogjer po statutu konstatuje, da vakuf, koji finansira, punovažno može dokinut finansiranje gdje vidi za nužno. — Ne vidi se, ali biće da su s ovim u savezu uslijedili zaključci prosvjetnog odbora od 18./II. 1913. i to: 1) za osnutak mektebi ibtidaije mora biti 40 djece za pohagjanje; 2) jedan mualim može u jednom i u sva tri razreda obučavati 60 djece, a samo u jednom razredu i više, ako prostorije dopuštaju, da se sva djeca smijeste u jednu sobu. Ako je u ova tri razreda više od 60 djece, uzima se još jedan mualim do 100, a preko 120 i treći mualim.

35. sjednica.

Prosvjetni odbor izvješćuje, da se s rijasetom nije moglo doći ni do kakva sporazuma glede reforme medresa i darul mualimina, pa su pregovori prekinuti dok se postavi novi reis.

Odbija se protest člana Sefića proti zaključaka sabora za male dotacije za Mostar.

36. sjednica.

Odustaje se od tužbe bivšeg vak. povjerenstva u Bihaću zbog prekoračenja dotacije za gradnju, već se daje prekoračena svota kao zajam. — Sad ga briši, sad ga opet piši.

Principijelno se zaključuje: da ne smiju ni vakuf. povjerenstva niti mutevelije u pejedine svrhe odobrene stavke ni u koliko prekoračiti niti činiti vira \dot{m} a sa stav. na stavku, pod odgovornosti tužbe za trošak mimo odobreni iznos. — Vide 32 sjednicu. I ovdje, sad ga briši, sad ga opet piši.

38. sjednica.

Zaključuje se preurediti upravu Gazi Husrevbegova vakufa u Sarajevu u smislu vakufname, pošto se ustanovilo, da se ove ne drži u mnogo slučajeva.

Dozvoljava se, da se na novo izgradi medresa u Visokom sa svotom od 17.000 K— Stara je izgorjela.

39. sjednica.

Odbija se protest Ahmetaševića iz Sarajeva za Morića han, gdje nudi 40% kirije više od sadanjeg najamnika, kojem je vakuf. sabor u prošlom zasijedanju izdao han na 10 godina uz povišicu kirije od 5%, jer se proti sklopljenom ugovoru ne da više ništa izmijeniti.

Zaključuje se za jednu trošnu medresu u Banjaluci — u kojoj nema sohti — da se popravi i izda pod najam, ako se povjerenstvo u Banjaluci solidariše u otpi-

som Ulema medžlisa, da se od druge 3 medrese dvije pretvore u konvikte a jedna ostane za učenje. — Ovo je u savezu s reformom okružnih medresa; samo je pitanje jesu li stare medrese dobre za konvikte i mogu li ovi biti u ćumezu, ako se želi valjana reforma?...

40. sjednica.

Pitanje glede kreiranja novih mualimskih mjesta odgagja se do reforme mektebi-ibtidaija.

Prihvaća se fetva umrllog muftije H. Omerovića, da se dozvoljava »kad maslahat iktira čini« prenos mrtvaca iz novijih grobova, a da se na groblju izgrade po vakuf koristonosne zgrade i zaključuje se, da se gdje treba i zgrade podignu.

Plaće sibjan mualima odregjuju se prema broju stanovništva, prirezu i broju mualima pojedinih kotareva. | Sa svotom iznad 3.000 K— zastupani su kao najjači kotarevi: Bugojno, Foča, Konjic, Mostar, Sarajevo, Srebrenica, Travnik, Tuzla i Zenica.

Zaključuje se, da imamske i sibjan-mualimske plaće dijele kotar. vakuf. povjerenstva po svojoj uvjgjavnosti.

Principijelno se zaključuje izlučenje ispod neposredne uprave saborskog odbora onih uzapćenih vakufa, u kojih je prihod manji od rashoda.

Imamu Hevadže Kemaludin džamije u Sarajevu (Šerif-hodži) i ove je godine povišene plaća za 100 K— godišnje. — Valjda s toga, što u ovoj džamiji nema džema-ata.

41. sjednica.

Zaključini račun za god. 1911. ostavlja se do izvanrednog zasijedanja sabora, da se prouči po proračunskom odboru prije, nego se primi na znanje.

Dozvoljava se prodaja vakufskog zemljišta u Jajcu b. h, eraru u svrhu proširenja automobilskog pristaništa, te se imade hukmi šer'i naknadno isposlovati. — Naravno od šer. sudije — zemaljskog činovnika!

Ne dozvoljava se, da se u Doboju uspostavi kotar. vakufsko povjerenstvo. — Sad u Doboju ima kotar. sud (i kadija) samo nema političkog kotar. ureda. Po ovom zaključku izgleda, kao da vakuf naginje politici.

Zaključuje se: Pozvati vakuf. povjerenstvo u Gračanici, da neke nekretnine Drapnič vakufa — na kojima su sada ohrdana stabla, jedna ruševina i truhla kuća — očisti i zasadi mladim šljivama.

Konačno se jednoglasn zaključuje, da se proračun centralne zaklade zaključi bez rezervnog fonda, dapače sa deficitom od 15.547 K— jer se sabor nada, da će se ovaj manjak poniziti iz raznovrsnih ušteda tokom godine.

Ovo su glavni zaključci novog vakuf. sabora, od kojih — mora se priznati — ima i krasnih, a ima i preuhitrenih, koje će možda trebati u drugom zasijedanju odrješivati. Dosta puta su zagovaranja govornika ispala iz vida, a zaključivalo se nešto treće, po čemu izgleda, da se nije moglo sistematski najbolje raditi, niti da su većina članova sabora dobro prošudirali statut.

(Svršiče se)

BRAĆO MUSLIMANI!

Širite Panislamsku štampu!
